

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ד / גליון קו

ערש"ק פרשת בראשית ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת פרשת בראשית, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קו), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

845 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017/8

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

מוכיח דעונש הנחש היה גם בכח הדיבור שניטל ממנו, ומבאר מדוע לא נזכר זה בכתוב; מבאר דבזה היה עיקר ענשו במדה כנגד מדה, משא"כ שאר העונשים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יו"ד עמ' 13 ואילך)

יינה של תורה

ביאור דברי רש"י בטענת אומות העולם "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" ותשובת בנ"י "כח מעשיו הגיד לעמו", בעבודת האדם את השי"ת; ביאור ענין ארץ ישראל וכיבושה ע"ד הדרוש.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יו"ד עמ' 1 ואילך)

חירושי סוגיות

יקשה בדברי הרמב"ם שכ' דמדין "כל חלב לה'" אין מחוייבים להביא ממין המשובח; יקדים דראיתו מהכתוב גבי קין והבל, ויכריח משם דעיקר הקפידא הוא להיות המשובח שבהמין, אבל לא מין המשובח; יבאר הטעם לזה, כיון דדין זה הוא מגדר "לה' הארץ ומלואה".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טו עמ' 20 ואילך)

הוספה — דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע בעניני השבת וענינה בעבודת האדם את השי"ת.

(אגרות קודש חלק ג ע' תפח-תצא)

מקרא אני דורש

קללת הנחש – מדה כנגד מדה

מוכיח דעונש הנחש היה גם בכח הדיבור שניטל ממנו, ומבאר מדוע לא נזכר זה בכתוב; מבאר דבזה היה עיקר ענשו במדה כנגד מדה, משא"כ שאר העונשים

א. בפרשתנו (ג, יד) מסופר אודות קללת הקב"ה לנחש אחר החטא – "ארור אתה מכל הבהמה . . על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך".

ולכאורה יש בזה ענין הדורש ביאור. דהנה, כמה פסוקים קודם לכן נאמר (ג, א-ו) "ויאמר הנחש וגו'", ומכך שלא פירש בזה רש"י מאומה, מוכח שפירוש תיבת "ויאמר" הוא בפשטות – דבזמן ההוא הי' הנחש בטבעו מדבר כמו בנ"א (אף שלא מצינו כזאת כלל אצל בע"ח אחרים). והיות שהנחשים דעתה (שהם "זרעך" שם, טו) של אותו נחש) אין להם כשרון הדיבור, הרי בע"כ צריך לומר שלאחר זמן נלקח ממנו כשרון זה. ומסתבר לומר, דזה הי' חלק מן הקללות שנתקלל הנחש על חטאו. ולפ"ז צריך להבין, מדוע לא נזכרה בכתוב קללה זו.

ב. ולכאורה יש לומר בזה, שבדברי הכתוב "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חיית השדה", טמון ענין זה. דהרי ענין הקללה הוא, שיהי' ארור (פחות ערך) מכל שאר החיות, היינו, שלא תהי' לו מעלה שאין בהם. וא"כ, ודאי שגם כח הדיבור ניטל ממנו. והקללה היתה אף יתירה מזו, דניטל ממנו גם הכח להשמיע שאר קולות, ששאר חיות כן יכולים להשמיע.

אלא שלפ"ז, לא הי' צורך גם לפרט הענין שרגליו יכרתו וילך על גחונו. דהרי זה שהוא

ארור מכל, כולל גם את החי' הרומשת, שאינם בעלי רגליים. וא"כ מדוע פרט זה ש"על גחונך תלך" כן מוזכר בכתוב.

ג. והעניין יובן בהקדים הבנת פרט נוסף:

בכתוב נאמר "כי עשית זאת ארור אתה מכל". ולכאורה מהמשך העניינים הרי מובן ופשוט שהקללה באה לנחש בעקבות זה שהחטיא את אדם וחוה, ומדוע הוזקק הכתוב לפרש ולומר שהנחש ארור "כי עשית זאת".

והנראה לבאר בזה בפשטות, דכוונת הכתוב לומר שהעונש בא לו במדה כנגד מדה. היינו, כיון ש"עשית זאת" (שהחטיא את אדם וחוה), שזה הי' בעיקר ע"י כח דיבורו, לכן גם ענשו הי' בעיקר בדיבורו. ובנוסף לעונש על הדיבור, נענש בענינים נוספים ("על גחונך תלך" וכו'). ועפ"ז מובן מה שהעונש ד"על גחונך תלך" מצויין בפ"ע בכתוב, דמאחר ואין הם פרטים מכריעים בחטא ההסתה, אין הם נכללים בדברי הכתוב "כי עשית זאת". ולכן צריך לציין פרט זה בפני עצמו, כפי שהתורה מציינת את שאר הקללות "ועפר תאכל", "ואיבה אשית בינך ובין האשה" וכו'.

ד. וזה שנענש הנחש עד כדי כך, שלא רק כח הדיבור נלקח ממנו, אלא אפילו סתם קול לא יהי' באפשרותו לעשות, זהו גם חלק מעניין זה של ה"מדה כנגד מדה". וכפי שמפרש רש"י על הכתוב בתחילת העניין (שם, א) "והנחש הי' ערום מכל חיית השדה" – "לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו, ערום מכל ארור מכל". היינו דלפי שקודם החטא הי' ערמומי יותר מכל החיות, כך בעקבות החטא נענש שלא רק שלא יהי' גדול מהם, אלא אף נחות ופחות מהם, שאפילו קולות ושאגות שהם כן יכולים להשמיע, גם זה לא יהי' באפשרותו.

יינה של תורה

”כח מעשיו הגיד לעמו”

ביאור דברי רש”י בטענת אומות העולם ”לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים” ותשובת בני”כח מעשיו הגיד לעמו”, בעבודת האדם את השי”ת; ביאור ענין ארץ ישראל וכיבושה ע”ד הדרוש

א. ברש”י ריש פרשתנו, ”א”ר יצחק לא הי’ צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב”ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו”.

ולכאורה צריך ביאור למאי כ’ רש”י ד”כח” מעשיו הגיד לעמו, הלא עיקר כוונת דבריו הוא לבאר דמכיון שהכל הוא מעשיו של הקב”ה לכך בידו וברשותו לתת להם נחלת גוים כו’, וא”כ מה ענין ”כחור” של קוב”ה לכאן.

ב. ונראה לבאר בזה בהקדם ביאור דבריו הק’ ע”ד הדרוש והחסידות. דהנה, ענין ארץ ישראל ע”ד הסוד הוא מקום אשר אלקות נמצא שם בגילוי ומורגש הוא לכל, וכמאי דכתיב (דברים יא, יב) ”ארץ אשר גו’ עיני ה’ אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה” – דענין ”עיני ה’ אלקיך” הוא הגילוי אלקות וההשגחה העליונה, וע”ז נאמר דנמצאת בא”י תמיד מראשית השנה כו’. והענין דגילוי אלקות בעבודת האדם לקונו הוא, דכאשר האדם רואה אלקות בגילוי

הרי"ז פועל שיהי' אצלו שלימות העבודה בקיום התורה והמצוות. ובאמת אמרו ז"ל (ב"ר פ"ה, ח) על א"י ד"דלמה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה" דהענין הוא כמושנ"ת דא"י ענינו הוא מקום של גילוי אלקות שהוא הענין דשלימות קיום התורה "רצתה לעשות רצון קונה".

והנה ארץ ישראל היתה בתחילה בחלקו של שם ואח"כ כבשה הכנעני (עי' רש"י בראשית יב, ו) ורק לאחר מכן כבשוה ישראל ונעשית שוב ל"ארץ ישראל". והענין בעבודת האדם הוא דבנוסף לענין הכללי של א"י (שזה הי' גם בתחילה) שהוא קיום התורה בשלימות כנ"ל, ישנו בה ענין נוסף, והוא מאי דאמרו ז"ל (אבות פ"ב מ"ב) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", והיינו, שגם הענינים אשר אינם שייכים לתורה ומצוות, צריכים שיהיו לשם שמים. וזהו ענין הכיבוש דא"י – שגם לאחר שישנו הענין הפשוט שבא"י, קיום התורה והמצוות, בעינן שיהי' כיבוש מהכנענים דהיינו לכבוש גם את הכנענים הרומזים על עניני חולין אשר גם זה יהי' לשם שמים.

ג. והנה בדרך הליכתם של בני"י לכבוש את א"י הי' חטא המרגלים. וטענת המרגלים בעבודת האדם היא, אשר ענין הנ"ל דא"י וכיבושה (לפעול שגם הדברי חולין יהיו לשם שמים, כנ"ל) שהוא ענין בלתי אפשרי. דבשלמא לעבוד את ה' במדבר שהוא מקום אשר אינו ראוי לזריעה ואין שם מים וכו', שכל העבודה שם הוא בקיום התורה והמצוות לתוד ניחא, אבל לעבוד את ה' באופן אשר צריכים להפוך גם את הדברים הגשמיים לקדושה, מניין לנו הכח לזה. ויותר מזה טוענים הם, דלמה לנו לעסוק בדברי חולין וגשמיות באופן של לשם שמים, שעיי"ז יהפוך הגשמיות לקדושה, הרי אין לנו לשנות את טבע הדברים שהטביע הקב"ה, ומכיון שהוא ברא דברים גשמיים, הוכחה היא שעלה ברצונו שדברים אלו יישארו בגשמיותם ואין לנו להפכם ולהכניס בהם קדושה רוחנית. וזהו גם ביאור טענת או"ה "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" – דהיינו, מי נתן לכם את הרשות והכח לכבוש גם את עניני הגוים, עניני החול.

ועל טענת המרגלים ואו"ה, בא מענה הקב"ה "כח מעשיו הגיד לעמו". דהיינו, אשר ה'כח' שהוא הפנימיות שבמעשיו הגשמיים, הוא באמת רוחניות ואלקות, והשי"ת "הגיד" לנו "כח מעשיו", דהפי' בזה הוא שהקב"ה נתן לנו את היכולת לגלות את הפנימיות (הקדושה והרוחניות) שבמעשיו, ואפי' את הדברי חולין, ולהפכם לקדושה ע"י ש"כל מעשיך לשם שמים".

חידושי סוגיות

גדר החיוב ד"כל חלב לה"

יקשה בדברי הרמב"ם שכ' דמדין זה אין מחוייבים להביא ממיין המשובח; יקדים דראיתו מהכתוב גבי קין והבל, ויכריח משם דעיקר הקפידא הוא להיות המשובח שבהמין, אבל לא מין המשובח; יבאר הטעם לזה, כיון דדין זה הוא מגדר "לה" הארץ ומלואה"

"והבל הביא . . מבכורות צאנו ומחלביהן"
(פרשתנו ד, ד)

א.

דברי הרמב"ם דאי"צ שיהי' המיין המשובח, ורק המשובח שבמיין זה

תנן במנחות (פ, א), דתשעה מיני שמנים היו במקדש זה משובח מזה, וכולן כשרים למנחות. וכ' ע"ז הרמב"ם בסיום הל' איסורי מזבח¹, וז"ל: ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו, כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשוה והפחות, שהרוצה לזכות את עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה (פרשתנו ד, ד) "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" . . . וכן הוא אומר (ויקרא ג, טז) "כל חלב לה".

1) הובא בשו"ע יו"ד סו"ס רמח (אבל בהשמטת הבכא ע"ד הבאת קרבן כו' והראי' מהבל – וי"ל הטעם מכיון שאינו נוגע בזמן הזה*).

(* אבל בב"י (לטו"ד שם) שהעתיק לשון הרמב"ם בשם אומריו – מובן שאין מקום לשינויים.)

לקראת שבת

וממשמעות דבריו נראה, דגדר החיוב ד"כל חלב לה" הוא רק שמחוייב להביא החלק המובחר שבאותו המין שמקריב גופא, איזה מין שיהי, אבל לא מציינו שיצרכו לחפש דוקא אחר קרבן ממין שהוא מובחר².

וכ"ה גבי הנודר לקרבן, דפסק הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פט"ז ה"ג) גבי מי שנדר עולה סתם, ולא פירש ממה יקריב, "מביא מן הגדולים שבמין שנדר", אבל לא כ' דמחוייב הוא לחפש אחר המין המובחר יותר, וכדפירש שם לאח"ז – "כיצד, נדר עולה מן הבקר יביא שור. אמר הרי עלי עולה, אם דרך אנשי המקום לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף מביא פרידה אחת תור או בן יונה, ואם דרכן שאין קורין עולה סתם אלא לעולת בקר יביא שור. וכן כל כיוצא בזה".

וכמו שהסיק בזה הלח"מ שם, דאע"ג דודאי שם עולה כולל אף עולת בקר (אפי' במקום שרגילין לקרות עולה סתם לעולת העוף, וכמודגש בל' הרמב"ם דרגילין לקרות כן "אפילו לעולת העוף), מ"מ, אינו מחוייב לחפש מן המין המשובח הנכלל בלשון שנדר, ורשאי להביא ממין הפחות³, ובלבד שיביא מן המעולה שבאותו המין.

ויל"ע טובא מנ"ל להרמב"ם לחידוש זה, ומהיכי תיתי לחלק במה שחייבה תורה "כל חלב לה", דרק בתוך אותו המין מחוייב הוא להביא מן ה"חלב", אבל אינו מחוייב לתור אחר מין שהוא "חלב"⁴.

וגם צ"ע, בסברת הדברים מ"ט נחלק בדין זה, אחר שטעם הדין הוא מכבוד ה' וכו', שצ"ל קרבן שהוא בדרך כבוד, מפני מה נאמר דדרך כבוד תלוי רק במה שיביא המובחר שבמין, ומ"ט אי אינו משתדל אחר מין המעולה אינו מחסיר בדרך כבוד. והלח"מ שם ביאר הסברא בזה בקיצור, דאין זה מדרכי הכבוד לחפש אחר המין המובחר, ורק להביא ממעולה שבאותו המין. ולא פירש בהדיא טעם הדברים.

ב.

יקדים דמקורו דהרמב"ם הוא מקרבן קין והבל, ויחקור מה הקריב קין

והנראה בזה, דהכרח הרמב"ם לחלק כן הוא ממה שהביא להכתוב דפרשתנו גבי קרבן

אלי' (פסחים צו, ב) * – כי ממין למין אחר אינו מחוייב.

(3) וי"ל שזהו דיוק לשון הש"ס (מנחות קד, ב. הובא ברש"י עה"ת ויקרא ב, א) "מי דרכו להביא כו' עניי" – היינו שכן הוא הדרך, אבל אפשר להיות שעשיר ג"כ יביא מנחה.

(4) ולהעיר שבשו"ע שם ליתא תיבות אלו (ואף שהשמיט כל הבבא, כנ"ל הערה 1 – הרי מקום לכללו בהבבא שהביאה).

(2) כדמוכח ג"כ מהא דביש לו כבש או עז איזה שיצאה מקריב (סוף כריתות) – אף שקרבן צ"ל "מן היפה המשובח ביותר", והרי רק בכבש יש הוספת

(* וי"ל שזהו הטעם שע"ד הרוב הקריבו ק"פ מן הכבש (תוד"ה מאלי', פסחים ג, ב) ורוב עד כ"כ – שב"סדר קרבן פסח" אף שמתחיל ש"מביא מן הכבשים או מן העזים" ממשיך וכולל בהאימורים גם האלי' (מבלי להקדים ואם כבש הוא), שאינה אלא בכבש.

לקראת שבת

יג

הבל, דבזה הביא רא"י לחילוק הנ"ל⁵, כמשי"ת להלן.

דהנה, בהכתובים שם נאמר (ד, ג) דקין הביא אף הוא "מפרי אדמה מנחה לה"⁶, אמנם רק בהבל שהביא "מבכורות צאנו ומחלביהן" שהוא מן המעולה, נאמר (שם) "וישע ה' אל הבל". משא"כ בקין נאמר "ואל מנחתו לא שעה ויחר גוו"⁷ (שם, ה), והיינו משום שלא הביא מן המוכרח. ולכאורה הוא קצת תימה, בסדר הכתובים, דפתח בקין וסיים בקין, היינו דבתחילה נאמר קרבן קין ולאח"ז הבל, וגבי קבלת הקרבן נזכר תחילה הבל ששעה אל מנחתו ולאח"ז קין שלא נתקבל קרבנו. ולכאורה הי' צ"ל בסדר ד"על ראשון ראשון כו"⁸ (כקושיית האוה"ח עה"פ), או שייזכר קין לבדו (ובכלל זה הא דלא שעה ה' אל מנחתו) ורק לאח"ז ייזכר הבל שהקריב מן המעולה ונתקבלה מנחתו.

ומזה נראה לפרש, דבקרבן שהקריב קין לא הי' פשוט ומוכרח מתחילתו שאינו לרצון, והי' בזה טעם לשבח עד שחשב בליבו שמה נתקבל קרבנו (כדמוכח ממה שלאחר שראה שלא נתקבל נתאכזב בליבו ממה שלא נתקיימה מחשבתו, "ויחר לקין מאד ויפלו פניו" (שם)), ורק לאחר שראה שהקריב אהיו ונתקבלה מנחתו, עד ש"ירדה אש ולכחה מנחתו", הסיק שבמה שלא ירדה אש על קרבנו מוכח שאינו לרצון (וכדמשמע ברד"ק עה"פ). ולזה כך הוא סדר הכתובים, דרק אחר שנתפרש מה שמנחת הבל נתקבלה, נאמר בהכתוב דלמנחת קין לא שעה, ר"ל דרק אחר שנתקבלה מנחת הבל (שהקריב אחריו), אז נתברר שמנחת קין לא נתקבלה כיון שלא ירדה אש מן השמים, ודבר זה הוא חידוש דבלא שהי' נראה כן ממה שהאש ירדה רק להבל ולא לקין, הי' סברא לומר דאף מנחת קין מקובלת היא, כדלקמן.

ויובן בהקדם מה שמצינו גבי קרבן קין, שבהכתוב לא נתפרש ממה הקריב ורק נזכר שהי' "מפרי האדמה", והנה, מן הכתוב עצמו מה שלא נתקבל מנחתו מוכח לפרש שהי' חסרון בקרבנו, כמ"ש הרא"ש⁶ (וכ"ה בספר הזכרון לפרש"י כאן), ורש"י פירש דאיכא ב' שיטות בזה, אי הי' קרבנו מן הגרוע שבמין שהקריב⁷, או בדרך אחר, דקרבנו הי' ממה שאינו לא גרוע ולא משובח שבאותו המין.

איטורי מזבח רפ"א, פ"ב ה"ח, רפ"ו ורפ"ז, אבל לא בנוגע להדין ד"כל חלב לה"⁵ שהוא הידור נוסף, למי ש"רוצה לזכות עצמו כו"⁶ (ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 130 הערה 11 ובשוה"ג שם. חכ"ז ע' 8 ואילך).

6) ראה עוד ביאורים במפרשי רש"י וב"ר (שלמדן זה מלשון הכתוב "מפרי האדמה"). ואכ"מ.

7) ב"ר שלהלן בפנים ("מן הפסולת", וראה רא"ש הנ"ל). ובפדר"א ותנחומא שלהלן בפנים: (מן) מותר מאכלו. וראה רד"ל לפדר"א שם.

5) עיין שבועות (טו, א): אילימא ממין גדול (של בקר ולא של צאן – רש"י) כו' אלא גדולות במינן (מאותו המין שהיו שהביאו גדולות ולא קטנות – רש"י). וראה תוד"ה ללמדך שם, שקושיית הש"ס "מי איכא חשיבותא קמי שמיא" היא לא שאין צ"ל "גדולות במינן" – שהרי צ"ל "מיוחד שבעדרו" (יומא לד, ב) – כ"א ש"לא הי' לו להתפאר בכך" – (וראה לקו"ש חי"ב ע' 10 שוה"ג להערה 3).

אבל משם יש ללמוד רק בנוגע לדין שקרבן צ"ל "מן המוכרח" (משנה מנחות רפ"ט, רמב"ם ה'י

לקראת שבת

והנה, הפירוש הב' דהקריב ממה שאינו לא מן הגרוע ולא מן המשובח אלא ממידה בינונית, לכאורה קשה להולמו, דהא כיון שלא הקריב ממש ממין גרוע ורק שלא רדף אחר המעולה, הוא תמוה קצת מה שמנחתו לא נתקבלה כלל בשמיא, וכי מי שאינו מהדר לנהוג בדרך הכבוד המעולה ביותר נאמר דאין מנחתו מקובלת?⁸!

ובשלמא במי שנוהג בדרך בזיון להביא ממין שהוא גרוע, פשוט דאי אפשר שתתקבל מנחתו אחר שעושה מעשה ביזוי כלפי שמיא, וכדברי הכתוב (מלאכי א, ו.ח. יב"ג) "בוזי שמי גו' מגישים על מזבחי לחם מגואל גו' שולחן ה' נבזה הוא גו' וכי תגישון עיור לזבוח אין רע גו' הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך גו' וניבו נבזה גו' הארצה אותה מידכם אמר ה'". אמנם במי שנהג במידה בינונית ורק לא רדף אחר הכבוד מהיכי תיתי נאמר דאין מנחתו מקובלת⁹, הא טעמא דמילתא מה שאין המנחה מקובלת הוא רק משום מעשה בזיון, וזה אינו אלא במי שמביא מן המין הגרוע.

ג.

ההבחה לפרש שהמין שהקריב קין ה' משובח, ומה שהסיק הרמב"ם מזה

ולזה הכריח הרמב"ם לפרש כהדרך הא', שהי' מן הגרוע שבאותו המין (ואכן, פירוש הב' ברש"י לא נדפס בדפוסים הקדמונים מפרש"י, ורק בדפוסים שלאח"ז ניתוסף¹⁰), אלא שעפ"ז יוקשה לאידך גיסא, דהא כדפירשנו לעיל מן הפסוקים מוכח שהי' סברא בידו לומר שתתקבל מנחתו, ולזה רק אחר שראה האש שירדה להבל נתעצב אל ליבו ונתאכזב ממחשבתו שחשב בתחילה, ובאם נימא דקרבנו הי' מן הגרוע ממש הוא תימה איך עלה בדעתו שתתקבל מנחתו. משא"כ אי הוי אמרינן כהדרך הנ"ל, דהביא מן הבינוני, א"ש מה שחשב בליבו ששעה ה' אל קרבנו.

[ונוסף לזה מוכרח יותר לפרש שהי' שבח בקרבנו, דהא כל מה שהקריב קרבן הוא להיות לרצון לפני ה' ולתת תודה, ובודאי לא הזיד להכעיסו במעשה ביזוי לבד¹¹, ועכצ"ל דבכוונתו הי' לרצות לה' וחשב בליבו שקרבנו ראוי, ורק שטעה בזה ולא ידע הדרך הנכונה להקריב קרבן הראוי, כדלהלן].

אמנם היישוב לזה הוא ממה דמצינו בנוגע להמין שהקריב, דפירש בתיב"ע עה"כ (וכ"ה בפרד"א פכ"א. תנחומא פרשתנו ט"ב) שהי' זה ממין זרע הפשתן. דנראה לבאר שהרמב"ם ג"כ נקט

8) כקושיית הגו"א כאן.

9) ויל"ע בפרש"י וישלח לב, יד.

10) ועד"ז בכת"י רש"י שתח"י. אלא שבאחדים מכת"י הגירסא ברש"י (במקום התיבות "מן הגרוע"): מן הזרע מן הבא לידו.

11) להעיר מרמב"ן כאן: ויבא קין... והבל הביא

. . הבינו האנשים האלה סוד גדול מהקרבנות והמנחות כו'.

12) וכן זח"ג פז, רע"א. תקו"ז תנ"ט (ק"ב, א) וברא"ם [ועד"ז בתוד"ה הא בכוכא ב"מ כה, א. תוס' רבנו פרץ, תוס' הרא"ש ושטמ"ק שם] הביאו בשם הב"ר, אבל בב"ר לפנינו (פכ"ב, ה) ליתא (וראה יפה תואר שם).

לקראת שבת

טו

כפירושו, והכריח כן מהנ"ל¹³, ובהקדם מה שמצינו בהכתוב דפרשתנו (ב, א) גבי ד' הנהרות היוצאים מנהר פרת ד"שם האחד פישון", ופרש"י דנקרא כן כיון "שהוא מגדל פשתן". ומוכח דהפשתן מין חשוב הוא, עד שנקרא הנהר על שמו. וכן מצינו על הכתוב (מקץ מא, ב) "וילבש אותו בגדי שש" (שהוא פשתן), דכתב רש"י ש"דבר חשיבות הוא במצרים"¹⁴.

ועפ"ז הוא מחוור ביותר, דיש לפרש שהמין שהקריב הי' מן הפשתן שהוא מין משובח, ולזה חשב בדעתו שמנחתו תקבל. אמנם מה שלא נתקבלה הוא מפני שהקריב מן הגרוע שבמין הפשתן עצמו, ובזה עשה מעשה ביזוי שעליו נאמר "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך".

פירוש דמתחילה הוכרחנו לבאר שהי' כאן מעשה הבזוי ממש, שהקריב מן הגרוע שבמין (כיון דאל"כ אינו מובן מה שלא נתקבלה מנחתו), ואחר שהוכרחנו לפרש כן הוקשה לאידך גיסא מסדר הכתובים, דנראה שהי' בידו סברא שתקבל מנחתו, ולזה הוצרכנו לפרש שהמין הי' מין הפשתן שהוא משובח (וזהו רק לההכרח שהוכרחנו בתחילה שהקריב מן הגרוע, משא"כ אי נימא שהוא מן הבינוני כבר מחוור מה שחשב שתקבל, ולא נוכרח לפרש שהי' דוקא ממין שהוא משובח).

אמנם מנחת הבל נתקבלה, וצ"ל שהוא משום שהקריב מן המשובח שבהמין, "מבכורות צאנו ומחלביהן". פירוש דאע"ג שלא הקריב מן המין המשובח (שהוא בקר) אלא מן הצאן¹⁵, אבל כיון שהקריב מן המשובח שבהמין שהקריב (צאן) נתקבלה מנחתו לרצון.

חזינן להדיא דעיקר הקפידא אינו על המין, ואין צריך שיתור דוקא אחר מין המשובח (ומה שקיין הביא ממין המשובח לא הועיל בידו מאומה, ולא נתקבלה מנחתו), ורק הצריכה תורה שיתור אחר המשובח שבהמין, ובזה תקבל מנחתו ברצון.

14 (וראה ב' הפירושים בבעלי התוס' דעת זקנים והדר זקנים) ודבק טוב (הובא בשפ"ח) שם). וראה אברבנאל כאן: מפרי האדמה מוציא הפשתן שבו יכסה האדם ערומיו. ולהעיר מזה שבגדי כה"ג ביוהכ"פ היו של בד (פשתן) – אחרי טז, ד. וראה משנה יומא (לד, ב) ע"ד גודל היוקר שלהם. וראה לקמן ס"ט.

15 (קקושיית הגו"א כאן*). וראה בחיי כאן (פסוק ז' – "ועל דרך השכל") "מנחתו הצאן שהיא שפלה מכל בעלי חיים".

13 בשפ"ח כאן (בשם המהרש"ל) "דקשה למה כתוב מפרי האדמה הי' לו לכתוב מן האדמה או מפרי העץ אלא שהביא פרי מדבר שהוא כמו האדמה כו" ע"ש. וצ"ע, שהרי הלשון "מפרי האדמה" וכיו"ב הוא לשון הרגיל בתורה (ראה תבא כו, ב. שם, י ועוד).

ע"ד הרמז כו' – ראה רא"ם (ועוד מפרשים) לרש"י כאן. כלי יקר. טעהמ"צ ושער המצות פ' קדושים. דרך אמת לזח"ג שם. ועוד.

* (אבל בפשטות אינו קושיא. לכאורה, כי מכיון שהבל הי' רועה צאן (פסוק ב) הביא מבכורות צאנו כו', דלא מצינו חיוב להשתדל ולחפש (ולקנות) מין משובח יותר – מה שאין "בא לידו").

* (ביריעות שלמה (למהרש"ל) ד"סמכו מדכתב מפרי האדמה ולא כתב פרי האדמה אלא ר"ל מפרי סתם שהוא פרי העץ ועיקרו פרי האדמה כו" – ואולי י"ל שע"ד הפשט אי"ז קושיא. וכמש"נ גם גבי הבל "מבכורות צאנו ומחלביהן", ועד"ז בכ"מ. וראה לעיל הערה 6.

לקראת שבת

ד.

מעמא דמילתא לחלק בדין "כל חלב לה"

וכעת נבוא לבאר בטעם סברת הדברים, לחלק בדין "כל חלב לה", שהוא רק בתוך המין גופא להביא מהחלק המשובח שבו. דיש לומר בזה, בהקדם הרחבת ההסבר בכללות הטעם דדין זה, שהוא מגדר מה שהאדם מחוייב להראות שרכושו אינו משלו ומוסרו לה' שהכל ממנו, וכמ"ש החינוך גבי מצות בכור (מצוה יח), דזהו "למען דעת כי הכל שלו כו' וחביב עליו ראשית פריו ככתב עינו מיד נותנו להקב"ה"¹⁶, וכ"ה בלשון הכתוב (תהילים כד, א) "לה' הארץ ומלואה".

ועפ"ז נראה, דכיון שבעלות הקב"ה הוא בכל המינים שברא, הנה לזה לא נתגדר הדין לומר דיביא רק ממין פלוני שברכושו, דהא בזה גופא נראה שאין בעלות ה' בכל מיני הבריא. ולזה אמרה תורה, דיביא מכל מין ומין¹⁷, ורק שבהמין הלזה גופא מחוייב הוא להראות דהכל משלו ית', וזהו במה שמחפש בתוך המין שבידו ליתן לה' מן המובחר שבו, דבזה ניכר בעלות הקב"ה על כללות מין זה.

וגם באם נאמר דשלימות דין "כל חלב לה" הוא רק במין המעולה שבעולם, יעלה דהעני שיש ברשותו רק ממינים הפחותים אינו יכול לבוא לקיום חיוב זה בשלימותו¹⁸, ועכצ"ל דבכל מינים אף אלו הפחותים יכול אדם לצאת ידי החיוב כראוי.

18) אף שקרבנו מתקבל כמו קרבן עשיר, דא' המרבה וא' הממעיט כו' (מנחות בסופה) – מכיון שלא הי' ביכלתו להרבות (ראה לקו"ש שצויין בהערה 5 (ע' 10)), ועד שיש מעלה בקרבן עני ד"נפש כי תקריב – כאילו הקריב נפשו" (ראה לעיל הערה 3) – מ"מ ע"פ הנ"ל קס"ד שחסר בזה הקיום דכל חלב לה'.

16) ברמב"ם ושו"ע שם, שהוא כדי "לזכות עצמו ליכוף יצרו כו'" – אבל מובן, שאי"ז בשביל כפיית היצר סתם (בלי תוכן מיוחד), כ"א שמכיון שיש בנתינת כל חלב לה' ענין ההכרה דלה' הארץ ומלואה וכו' לכן יש לו לכוף יצרו ע"ז.
17) לשון הכתוב תהלים כד, א.

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

השבת בחיי היום יום

"שבת" ו"חול" בחיים היהודיים הם: הצרכים האישיים הגופניים הנם "חול";
צורכי הצדקה, שזהו צורכי שליחות הנשמה, הנם "שבת"

"שבת" ו"חול" – בחיי האדם

ב"ה ד' אייר תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר יעקב שי'

שלום וברכה!

. . בנוגע להוצאות לכבוד השבת אומרים חז"ל, "אמר הקב"ה לוו עלי ואני פורע". על צורכי היום חול – הוצאות ימות החול – אומרים חז"ל שבכלל ראוי לחיות בחשבון, אלא שעבור האשה והילדים צריכים להשתדל ולהתאמץ יותר מהרגילות.

"שבת" ו"חול" בחיים היהודיים הם: הצרכים האישיים הגופניים, הנם "חול". צורכי הצדקה, שזהו צורכי שליחות הנשמה, הנם "שבת" – על הוצאות אלו (צורכי הצדקה; שליחות הנשמה) אומרים חז"ל לוו עלי ואני פורע.

את זה אני מקיים בהידור. אני לווה ונותן עבור החזקת היהדות בכלל ועבור החינוך הכשר,

לקראת שבת

מתוך אמונה פשוטה שהשי"ת יעזרני לשלם את כל חובות הצדקה. אני רואה ב"ה בצלחה רבה – כה יתן השי"ת על להבא.

ידידו הדו"ש ומברכו.

(אגרות קודש חלק ח עמ' עדר)

שני גדרים בשמירת שבת

ב"ה כ' טבת תש"ב, ברוקלין
אל התלמידים העוסקים בתעמולה
בשביל שמירת השבת קודש, ה' עליהם יחיו!
שלום וברכה!

במענה על מכתבם,

הנה בשמירת שבת ישנם שני גדרים, השמירה מחילול שבת והשמירה בליל ויום שבת קודש לקבוע שיעורי לימוד.

ובכן, בהתעמולה על דבר שבת קודש, צריך להכניס התעמולה בשני העניינים, כת אחת צריכה להתעסק בתעמולה גדולה ורחבה בכתב ובדיבור ברבים אודות שמירת שבת מחללו. כת שני' צריכה להתעסק בתעמולה גדולה ורחבה בכתב ובדיבור אודות שמירת זמן המעט לעת דשבת קודש, לקבוע שיעורי לימוד ברבים.

והשי"ת יעזרם ויצליחם בעבודתם ויתרחב חוג שומרי שבת ביראת שמים.

(אגרות קודש חלק ו ע' קעד)

